

“doğrudan halk seçsin” diye işin içinden çıkılamaz! Sıradan insanların aday öneremeyecekleri, örgütlü yapıları üzerinden temsilcilerini seçemediği, her türlü örgütlenme, söz ve propaganda olanaklarının ellerinden alınıp yasaklandığı, dernekler kanunu, partiler kanunu gibi yasaların antidemokratik içerikleriyle siyaseti sermaye sınıfının tekeline bıraktığı bugün, savunulması gereken, halkın örgütlenme özgürlüğüdür. Tebaanın ‘katılımı’ değil, örgütlü insan ve toplum hedeflenmelidir. Her türlü düşüncenin ve örgütlenmenin önündeki yasaklar kaldırılmalıdır. Devletin dinle ilişkisi kesilmeli, sahte laiklik değil, gerçekten laik bir sistem savunulmalıdır. Anayasalara olduğu gibi hiçbir yasaya kılık kıyafetle ilgili maddeler girmemelidir. Eğitimde, bilim ve laiklik temel olmalı, eğitim ve öğretim antidemokratik içerikten kurtarılmalıdır. Dini eğitim almak isteyenler bunu devlet olanaklarının dışında gerçekleştirmelidirler.

Sistem içi dengeler üzerinde yapılmak istenen anayasal değişikliklerin, bir tek türban konusu üzerinde kopartılan fırtınalarla tartışma gündemine sokulması, iki tarafın da işine gelmekte, böylece kendi saflarını tahkim etme imkanı bulmaktadırlar. Çözülmesi gereken türban sorunu değil, devletin laiklik ilkesi üzerinde demokratikleştirilmesidir. Türban, çözülmesi gereken bu gerçek sorunun üstünü örtterek, her iki tarafa birden yaramaktadır.

Hem kemalist laikler, hem de dinci kanat, türban sorununu gerçekten çözmek istemiyor. Bu sorunu karşılıklı gerdikçe kendi saflarını genişleteceklerini umuyorlar. Devletin laik ve demokratik bir içeriğe zorlanması, bu yönde değiştirilmesi, demokrasi mücadelesinin alanına girmektedir. Bunun yolu da türbanın yasaklanmasının devamından yana olmak değil, her türden düşüncenin ve örgütlenmenin önündeki engellerin kaldırılmasının talep edilmesinden geçer. Gerçek özgürlük, demokrasinin sınırsız uygulanmasından, demokrasinin önündeki engellerin kaldırılmasından geçer. Kitleler, yasakların çözüm olmadığı, söz, örgütlenme ve propagandanın serbest olduğu bir demokrasiyi gerçekleştirmek için mücadele içinde, demokrasi bilinci ve kültürünü edineceklerdir. Ancak bu sayede, ne kemalist laiklerin, ne de dincilerin, demokrasiyi uygulamaktan yana olmadıklarını görecektirler. Demokrasi, ancak işçi sınıfı iktidarında, kendi öz çıkarlarını demokrasinin en geniş şekilde uygulanmasında bulan proletarya diktatörlüğünde gerçek anlamına ve uygulamasına kavuşacaktır.

ANAYASA REFERANDUMU

KURTULUŞ
SOSYALİST DERGİ
YAYINLARI

KİTAP DİZİSİ: 4
EKİM 2007
1 YTL

nuçları üzerinde halkın etkisi gittikçe azaltılmış, federal anayasa demokrasi açısından halkı yönetimden uzaklaştırmıştır. Başkanlık sisteminin, seçimler yoluyla teşhir, propaganda ve örgütlenme olanaklarından yararlanmak açısından yaratacağı engeller de bellidir.

Bugünkü referandum, cumhurbaşkanını halkoyuyla seçmekten öteye, yarı-başkanlık sistemine geçişi gündeme getirmektedir. Tek kişinin yönetimi ve karar vermesi her türden demokrasi anlayışıyla olduğu gibi sosyalist demokrasi anlayışı ile de kökten çatışır. Komünistlerin seçimlerde propaganda ve örgütlenme hak ve olanaklarını daraltıp daha çok ehven-i şer tercihlerde bulunmalarına yol açacak yarı-başkanlık ya da başkanlık sistemi, –toplumun kültürel yapısı ve bugünkü örgütlülük düzeyi düşünüldüğünde– giderek cemaatçi bir hafızın ya da militarist, şoven histerilerin etkisinde bir başbuğun, führerin diktatörlüğünü mümkün kılacak demektir. Halkın yönetime katılması, önüne koyulan seçeneklere “evet” ya da “hayır” demesinden değil, bizzat seçenekleri kendi oluşturması, egemenlere dayatması, örgütlü yapıları ile temsilcilerini seçerek onları denetleyebilmesi, burjuvazi ile uzlaşmalarını engellemesi ve böylece her gün siyasetin içinde olmasından geçer. Referandum, bu açıdan, halkın yönetimden daha da uzaklaştırılması sonucunu doğuracaktır.

Komünistlerin savunacağı ise, ne başkanlık ya da yarı-başkanlık sistemi, ne de bugünkü meclis, yani parlamenter sistemdir. Sendikaların, demokratik kitle örgütlerinin içinin boşaltıldığı, örgütlülüklerin şiddetle cezalandırıldığı ve işçi sınıfı hareketinin en etkisiz halde olduğu bugün, sefalet ve açlıkla terbiye edilen geniş kitleler, ya din bezirganlarının inayeti ile sakinleştirilip uyuşturulmakta ya da şovenist histerilere kapılarak Kürt düşmanlığını iş edinmiş bulunmaktadır. Bu ortamda geniş kitlelerin enerjilerini sisteme kanalize etmenin ‘en iyi ve emin yolu’ olarak başkanlık sistemi, en antidemokratik yollara çıkmaktan başka bir anlam ifade etmez.

Bu koşullarda, referandumun konusu ile arkasından gelecek olan ‘yeni’ anayasa oylaması arasındaki farklılık vurgulanmalı ve ilk olarak referandumda halkın doğrudan cumhurbaşkanını seçmesi talebi reddedilmelidir. Çünkü bu talep, halkın örgütlülükleri üzerinden kendi öne çıkarttığı kişileri seçmesi değildir. Bu talep, bütün demokratik görünümüne karşın, aslında, halkın siyasete katılımını sınırlayan, halkın kendi örgütlülüklerini, örgütlü duruş ve politikaları değil, sürü olarak burjuvazinin tercihlerine ‘katılımını’ geliştiren bir doğrultuyu ifade etmektedir.

Cumhurbaşkanını halkın seçmesinden öteye, seçimin biçimi önemlidir ve

KURTULUŞ
SOSYALİST DERGİ
YAYINLARI

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü: Önder YILDIZ
Adres: Üsküdar Caddesi Pınar İşhanı No:15 Kat: 3/48 Kartal / İSTANBUL
Telefon: (0216) 488 55 05
internet: <http://www.ksd.net.tr/>
e-posta: kurtulus.s.d@gmail.com

linde olduğuna göre, egemenlik yönetim dolayımı ile kurulsada, egemenlerin çizdiği çerçeveyi kabul etmeden ve ona hizmet etmeden yönetime katılmak mümkün olmaz. Böylece katılım, pasif bir tutuma karşılık gelir. Ama buradan kalkarak katılımın sahte olduğu, aldatmaca olduğu ve bu nedenle reddedilmesi gerektiği sonucu çıkarılmamalıdır. Gerçekten, yönetimin çerçevesinin halk tarafından çizilmesinin gerekliliğinin ve bunun toplumsal, siyasal koşullarının propagandasının yapılması, eksik ve kısmi de olsa (seçimlere ya da yönetime) katılım ekseninde daha bir mümkün olabilmektedir.

Katılım hakkı bir kez genelleşince işçi sınıfı da, kendi bağımsız ideolojisi ve örgütlenmesi üzerinden seçimlere ve seçimlerde başarılı olduğu ölçüde, çeşitli düzeylerde kurumlara ve parlamentoya katılır. Ezilen, sömürülen sınıflar, kendi örgütlülüklerini ve propagandalarını yükseltme ve ilerletme koşullarını seçimler üzerinden geliştirirler. Bu olanaklar geliştiği, işçi sınıfı örgütlendiği ve kendi bağımsız çizgisini egemen kıldığı ölçüde de seçimlerin, egemen sınıf burjuvazi tarafından, sistemin merkezi öğelerinden biri olmaktan çıkartılması çabası, eğilimi gelişir. İşçi sınıfı seçimler ve siyasal mücadele içinde devlet mekanizmasının devralınamayacağını öğrenip tecrübe ettikçe, komünist öncüsünün programının hedeflerine bağlanacaktır. Sınıf mücadelesi ne kadar yükselirse yükselsin seçimlerle işçi sınıfının iktidarını kurmanın mümkün olmadığını, bizzat burjuva demokrasisinin süreçleri üzerinden yaşayarak öğrenecektir. Bu nedenle komünistler, seçimlere karşı ilgisiz değildir, propaganda, teşhir ve örgütlenme amacıyla seçimlere yaklaşır, onu kullanırlar.

Benzer biçimde bugün gündemdeki referandum da, halkın demokrasiye katılımı amacıyla değil, ona egemen sınıfın temsilcileri arasındaki çatışmada figüran rolü layık görüldüğü için yapılmaktadır. Bu oylama sonucunda girilmek istenen yol ise, eğer demokratik devlete yakınlığı ve demokrasinin gelişmişliğini ölçü alacaksa, halkın yönetime katılımının ve bu ölçüde seçim ilkesinin uygulanmasının başkanlık sistemine doğru değiştirilmesidir. Yarı-başkanlık ya da başkanlık sistemi, sistemin egemen sınıf içi çekişmelerde daha kuvvetli bir kişinin yönetiminde, dirayetli akıl bir adam vasıtasıyla (Fransa örneği gibi) olayları kazasız belasız atlatmasını amaçlarken –Amerikan sisteminde halkın katılımını sınırlamanın ve iki dereceli oylama ile başkan seçilmesinin gösterdiği gibi– siyaseti halka, geniş kesimlere ve sömürülen sınıflara daha da kapamanın zeminini hazırlamaktadır. Amerikan anayasasında, birlik öncesi devrimci geleneğin bir ürünü olarak, örneğin haksızlıklara karşı silahlanma hakkı tanınırken, bir yandan da seçimlerin so-

Demokrasilerde özel olaylardan sayılan referanduma doğru hızla giderken Türkiye’de ‘ortalık süt liman!’ Hele kararın alındığı kriz ortamıyla karşılaştırılırsa, bu teşbihte mazur görülebilecek cinsten bile olsa bir gram hata payı bulunamaz! Oligarşinin temsilcilerinin cumhurbaşkanlığı ve diğer bir çok konuda anlaşamadıklarının ayan beyan kabulü anlamına gelen referandum kararı ve sorunu halka götürüp çözüme kararlılıkları kaybolmuş, referandum sahipsiz çocuk gibi ortalıkta kalmış durumda.

Cumhurbaşkanlığı krizinin ürünü olan referandum, krizin bir şekilde atlatılması ile sahipsiz kalmış gözükse de politik sistemin değiştirilmesine yönelik eylemlerin ilk işaret fişegi de sayılabilir. Kuşkusuz bu fişegin aydınlatıldığı yoldan yarı-başkanlık sistemine adım atılmış olacak! Arkasından, eğer AKP’lilerin nefesleri yeter de büyük gürültüler kopartarak hazırlıklarına başladıkları anayasa çalışmalarında ortaya ciddiye alınır bir belge koyabilirlerse, sonuçlarının nerelere çıkacağı şimdiden kestirilmesi güç olan değişiklikleri, fiilen değilse bile belge düzeyinde gerçekleştirmiş sayılacaklar. Mümkünse istim ardından gelecek! Çünkü değişikliği kağıda yazmak bir şey, onu gerçekten uygulamak ise başka... Malum, ABD’nin dünyaya dünya kadar borcu var ama ödemiyor! Üstelik borcunu istemeye kalkanın başına ne gele-

ceği de belli olmuyor! Şimdilik ortalıkta öylece sahipsiz kalmış gözüken referandum gerçeği duruyorken, AKP'lilerin, işi bu kadar savsaklamaya başlamaları, güçlerinin neye yetip yetmeyeceğine olduğu gibi niyetlerinin menziline dair kuşkuları da beraberinde getiriyor. Kuşkusuz, nefeslerinin tükendiği yerde, kazanımlarını güvenceye almak için hız kesmiş olmaları da olasılık dışı değil.

Egemenlerin üzerinde zımnen anlaştıkları ve onar yıl arayla belli akademisyenlere yazdırdıkları anayasa taslakları ile karşılaştırılabildiği ölçüde yeniliği hayli tartışmalı olan hükümetin anayasa taslağı çalışmasının ilk işaretini, AKP, şimdiki cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün adaylığı ile oluşan kriz ortamında vermişti. Parlamentoda cumhurbaşkanlığı seçiminin her daim kriz vesilesi olmasını, bürokrat elitin, ayrıcalıklıların, halktan kopukların saltanatına bağlayarak halk dalkavukluğu üzerinden bir demokrasi edebiyatı geliştirip seçimlerde cumhurbaşkanını halkın seçmesiyle birlikte, yeni bir anayasa hazırlayacaklarını da vaat etmişlerdi. Cumhurbaşkanlığı krizini öyle kolay kolay atlatamayacaklarını, yeni bir cumhurbaşkanının seçilmesinin bir hayli uzayacağını düşünmüş olacaktı ki, erken seçim kararı ile birlikte, A. Necdet Sezer'den sonra gelecek 11.'nin ve bundan sonraki cumhurbaşkanlarının halk oyuyla seçilmesi için referandum kararını almış bulundular. Bir seçim zaferini hayal etmelerinin önünde ciddi bir engel olmakla birlikte, eğer bir kriz ortamında gerçekleşmiş olmasaydı açıklaması kolay olmayacak ve bu nedenle de sürpriz sayılması gereken bir seçim zaferi kazandılar. Bu seçim zaferi, Irak'a yönelik savaş operasyonunda suç ortaklığına teşne tezkerelerinin meclisten nitelikli çoğunlukla geçememesi olayındakine benzer bir sıkıntıya ve şaşkınlığa da kaynaklık edecekti.

İktidardaki partinin yıpranması ve oy kaybetmesi olgusuna rağmen, bu sefer toplumun yarıya yakınının oyunu almışlardı. Bu zaferlerinin bir çok bileşeni sayılabilir. Toplumun kriz nedeniyle askerlerin karşısında AKP'yi tercih etmesi, bunlardan en önceliklisi sayılmalı; daha doğrusu halkın, askeri darbeye karşı kendince bir tavrı olarak kabul edilmeli. Bu tavır, her şeyden önce seçim başarısı olarak görülse de, kriz ortamının ürünüdür ve AKP'nin, ordu karşısında yalancı pehlivanlar gibi artık daha fazla peşrev çekip durmasını engellemektedir. Seçim sonrası hamlelerine bakınca, seçim sonuçlarının, bu partinin kurmaylarının bilincinde, ordu ile ciddi bir şekilde güreşe tutuşabileceklerine yönelik bir kıvılcımı ateşlediği sonucunu çıkarabiliriz.

AKP, bu durumda, artık seçim sürecinde verdiği sözleri ister istemez yerine getirmek zorundaydı. Her zaman yaptıkları gibi bir keskin U dönüşü, şimdi pek

rak siyasi temsilcilere tabi olmasıdır. Oligarşi bu amacını şimdilik AKP üzerinden gerçekleştirmeye çalışırken AKP, –belki de oligarşiye rağmen– kendi temsilciliğinin ilelebet güvenceye alınacağı, biraz ılımlılaştırılmış islami rejim düşü de kurmaktadır. Bu açıdan şimdilik kendi meselesini tamamen bir demokrasi meselesi olarak paketlemekte, bir referandum halinde halkın önüne getirmektedir.

REFERANDUM

Demokrasinin burjuva içerikteki ve bu nedenle de en genel anlamı, halkın yönetime katılması, kendi kendini yönetmesidir. Plebisit ya da referandum ise bir konuda karar vermek için doğrudan halkoylaması yapılmasıdır. Bu durumda herhangi bir konuda halkoylamasına başvurmak demokrasinin gereklerinden olsa gerekir! Demokrasinin bu anlamına atfen cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesini savunanlar, demokrasi cephesinin şarlatanlığına soyunurken, karşısında “halka böyle şeyler sorulmaz, demokrasinin oylatılmaz ilkeleri vardır” diyenler de, halkla açı yapmanın verdiği sıkıntıyla karışık bir mahcubiyet yaşamaktadırlar. Cumhurbaşkanını halkın seçmesi için referanduma gidilirken, Başbakan R. Tayyip Erdoğan, “halk referandumlara alışı” diye demeçler vermekte, belki de sistemi böylece etrafından dolaşarak etkisiz kılmanın düşünüy kurmaktadır. Giderek laikliği, dini eğitimin zorunluluğunu ve akla gelebilecek her şeyi halka sorarak, yani kendince ‘demokrasiyi’ kullanarak, derin bir karanlığın özlemini kuruyor olabilir! Kuşkusuz bu, Tayyip Erdoğan'ın kendi kuruntusudur! Ama burada açıklanması gereken Başbakanın kuruntuları değil, gerçekten demokrasiye uygun olanla olmayanın ne olduğudur.

Seçimlerin olmadığı bir demokratik sistem icat edilmiş değil. Ama bunun yanında sadece seçim yöntemi üzerinden demokrasiye kavuşmak da mümkün değil. Pekala bu yöntem kullanılarak da antidemokratik bir toplum kurulabilir. Örneğin yokluk içinde esir alınmış, dilencileştirilmiş, her türlü örgütlülüğün yalıtılmış bir halka, “şeriat mı demokrasi mi” diye bir seçeneği güzelce paketleyip sorsanız, sırf halka sorduğunuz için *demokratik* bir yöntem kullanmış sayılırsınız! Ama bu ‘demokratik’ yöntemle, *antidemokratikliği* tartışma götürmeyen bir toplum yapısı da üretilebilecektir! Bu durumda problemlerin halka sorulmasına karşı çıkmak değil, halka *nelerin* ve *nasıl* sorulması gerektiğini mercek altına almak gerekir.

Seçimler demokrasinin katılım ilkesinin araçlarıdır. Burada da sorulması gereken, ‘katılımın’, ‘yönetime katılım’ın ne olduğudur? Yönetim egemenlerin teke-

kalması koşulları durumuyla sınırlanmak isteniyor. Askeri yönetimlerin demokrasiyi rafa kaldırmasının aksine, bu sefer demokrasinin, gerekli görmedikçe askerin kışlasından çıkmasını engelleyecek kadar güçlendirilmesi, kışlayı disiplin altına alması amaçlanıyor. Bu nedenle demokrasinin gelişiminin önündeki temel sorun olarak militarizmi gören geniş bir cephe, çeşitli siyasi çizgiler, militarizmin karşısında konumlanmak adına AKP'ye kan vermeye devam ediyor. Kısacası AKP öncülüğünde bir 'demokrasi cephesi' inşa ediliyor. Toplumdaki muhalif unsurlar sınıfsal açıdan sahte bir kamplaşmanın şu ya da bu kanadına bağlanarak oligarşinin değirmenine su taşıyor.

Militarizmi, demokrasinin önündeki en büyük engel olarak görmek esasen yanlış bir saptama değil. Fakat bunun hangi bütün içinde tariflendiğinin gözardı edilmesi, demokrasiyi tek başına amaçlaştıran ve bu nedenle burjuva çerçevede takılıp kalan bir anlayışa yol açıyor. Demokrasinin taşıyıcı öznesi işçi sınıfının iktidar mücadelesidir. İşçi sınıfının iktidar mücadelesinde karşısına militarist zihniyet ile birlikte her türlü antidemokratik zihniyet dikilmektedir. Bu nedenle işçi sınıfının politikası doğrultusundaki çalışma, militarizmle hesaplaşmak, işçi sınıfını kuşatan diğer bütün (şovenizm, cinsiyetçilik, ırkçılık, dincilik vs.) antidemokratik anlayışları ve burjuva ideolojileri karşısına almak ve işçi sınıfı içerisinde onun bağımsız ideolojisi olarak komünizmi egemen kılmak zorundadır. Bu anlamda, TC devletinin hakimiyeti altındaki bu topraklarda, –bu devletin kuruluş ve şekillenmesinde askeri bürokrasinin özel bir yeri olması bakımından– özel bir önem verilmesi gereken militarizm ve militarizme karşı mücadelenin, tek başına demokrasi sorunuymuş gibi algılanması, AKP'nin arkasında oluşan çok geniş yelpazedeki desteğin anlaşılmasını kolaylaştırır. Halbuki, kadın sorunundan (ezilmesi ve ikincil cins olarak takdis edilmesi demek olan türban meselesinden) eğitimde bilimin rehber edinilmesine, anti-sömürgecilikten anti-emperyalizme kadar, demokrasi alanında tanımlanabilecek her mesele, bir diğeri ile ilişki içinde bir bütün oluştururlar. Bazı durumlarda bir meselenin öne çıkması diğerlerini önemsizleştirmez. Sorunların bütünlüğünün kurulması ise, örneğin militarizme karşı olmak meselesinde olduğu gibi, antidemokratik oluşumların peşinden gidilerek çözümlenebilecek cinsten meseleler değildir.

AKP, sistem içinde kendisinin belirleyici olacağı bir pozisyona kavuşmak için orduyu geri plana çekmeye çalıştığından, onun militarizme karşı olması sahici olmadığı gibi, bu tutumu oligarşinin temsilcisi olma konumuyla da uyumludur. Oligarşinin istediği, ordunun gerçek işlevine dönmesi, siyasetin merkezinden dışlana-

mümkün görülüyor. Ayrıca, krizin içinde askerlerle yapılmış olması olası gizli bir uzlaşma ya da anlaşmanın şartlarını yerine getirmelerini engelleyecek 'mahalle baskısı' da çıkagelip imdatlarına yetişmiş oldu. Kavramın yaratıcısının kastının aksine, hükümete askerler karşısında dik durması için bir dayanak oluşturan seçim zaferi, AKP tarafından, süngü karşısında daha fazla eğilme ızdırabına son vermek için geçerli bir gerekçe oluşturmuş, daha cesur hamlelere zemin hazırlamış bulunuyor. Erken seçim sonrasında ilk icraat olarak (ki Köksal Toptan'ı meclis başkanı yapmaları da buna yönelik bir hamle olarak görülebilir!) Abdullah Gül'ün cumhurbaşkanı yapılması bu saptamayı doğruluyor.

AKP, geniş kitlelerin desteğini aldı ve bir önceki durumda çok gerekli gördükleri halkoyuna yani referanduma başvurmadan cumhurbaşkanını da seçti. Bu durumda, kendi açılarından bir demokrasi kriteri olarak öne sürdükleri doğrudan halkoylamasını ne kadar ciddiyetle savundukları da tartışılmalı duruma geldi. Üstelik şimdi ilk olarak, ellerinde, seçilmesi öngörülemediği için referanduma konu olan, ama halihazırda seçilmiş ve görevde bir cumhurbaşkanı bulunuyor. İkinci olarak, farklılaşan pozisyonları nedeniyle, eldeki cumhurbaşkanını cari kılmak için, başlamış ve sürmekte olan referanduma müdahale edilmiş, maddeleri değiştirilmiş durumda! Bir üçüncüsü ise, hiç kimsenin, hiçbir örgütlü yapının, sendikaların, partinin, kitle ya da meslek örgütünün bütününe bilmediği, maddeleri ortalıkta parça parça gezen ve AKP ile liberallerin, halkın fazla kurcalamadan "evet" demesini istediği, ama sonuçta 12 Eylül Anayasası'nın revizyonu ya da reformundan öteye gitmeyeceği şimdiden öngörülebilecek ve taraftarları açısından tam bir fiyasko olan anayasa rezaleti sayılabilir. Ama hepsinden rezili de, halkın neyi, niçin oyladığını bilme hakkı açıkça çiğnenir, referandumun lehinde ya da aleyhinde propagandaya gerek görülmez, bilgi alma, bilgilendirme hakkı hiçe sayılırken, bir halkoylaması yapılmaya çalışılması ve bunun da demokrasi adına savunulabilmesidir! Her boydan dinci ile liberalin halkımıza, neyi oyladığını doğru dürüst bilmeden ve bilme hakkını bile talep etmeden "evet" ya da "hayır" tercihinde bulunacağı, önüne koyulacak seçeneklerden birine oy vermesi dışında bir katılımının mümkün olmadığı, kısacası 'sünnetçi dükkanının vitrinindeki saat' gibi tıkr tıkr işleyen bir demokrasiyi reva gördüklerini, böylece öğrenmiş bulunuyoruz.

Bu vesile ile referandum ve sonrasında gerçekleştirilmesinin ilk adımı olarak düşünülen anayasa değişikliği hakkında görüşlerimizi belirtmeden önce, anayasalar hakkında kısaca birkaç anımsatma yaparak, içinde bulunduğumuz anayasa

tartışmalarının hangi koşullar ve sınıfsal çatışmalar temelinde gerçekleştiğini ifade etmeye çalışalım.

ANAYASALAR NEDİR? NEDEN DEĞİŞTİRİLİR?

Anayasalar, her türden devletin temel varlık belgeleridir. Yazılı olsun ya da olmasın devletlerin üstünde temellendiği ve meşruluğunu ona dayandırdığı kurallar ve işleyişler bütünüdür. Bu durumda İngilizlerin Magna Carta'sı da, Osmanlı'nın Sened-i İttifak'ı da birer anayasa belgesi olarak okunabilir. Yazılı olmayan İngiliz Anayasası gibi kapitalizmin erken dönemlerine uzanan anayasa örnekleri olmakla birlikte, anayasalar esas olarak burjuva devrimlerinin ve modern sınıf savaşmalarının ürünüdürler. Burjuvazinin iktidar mücadelesinde ihtiyaç duyduğu desteği sağlamak için, kendi sınıf çıkarlarını evrensel çıkarlar olarak göstermesinin ideolojik belgeleri olarak şekillenmişlerdir. Bu nedenle de sınıfsal dengeleri ifade ederler; değiştirilmeleri sınıf savaşımının belli kırılma dönemlerine tekabül eder.

Anayasa, devletin yapısını, diğer alt hukuk disiplinlerinin kendisine uygunluğu temelinde tanımlar. Devletin temel belgesi olarak anayasalar, özel mülkiyet rejiminin karmaşık hukuk disiplinlerinin hangi çerçevelerde işlev kazanacağını sınırlarını da belirlerler. Anayasaya uygunluk kavramı buradan gelir. Miras hukuku, borçlar hukuku, ticaret hukuku, aile hukuku, ceza hukuku vb. disiplinler, hepsi anayasal çerçevede tanımlanmış devletin niteliğiyle doğrudan ilişkili olarak şekillendirilirler. Kapitalist devletlerin anayasalarından ayrı olarak sosyalist devlet anayasaları da, ifade ettikleri sınıfsal yapının, mülkiyet sisteminin ve bunun üzerinde temellenen devlet yapısının yazılı belgeleridir; burjuvazinin anayasalarının, yurttaşlık temelinde sınıf farklılığını örtbas etmesi, evrensellik kılıfına bürünmesinin aksine, sınıfsal birer belge olduklarını kabul eder, insan haklarına sınıfsal temelde gerçeklik kazandırma davasını güderler.

Kuşkusuz anayasalar, sınıflararası ve sınıf içi mücadelelerin sonuçlarının kayda geçirilme belgelerinden başka bir şey olarak görülemezler. Kapitalist devletlerin dayandığı burjuva devrimlerinin seyri ve niteliği, her devletin anayasasının farklı olmasını ve bu ölçüde de buna yönelik olarak farklı ideolojik şekillenmeleri oluşturmuştur. Her anayasa belgesi aslında bu nedenle ideolojik bir metindir ama bunu saklayarak evrensellik iddiası ile yürürlükte kalır. Burjuvazi, yurttaş kavramı üzerinden sınıfsal farkları siler ve herkesi bir kefeye koyar; bunu yapması ise, kendi sınıf çıkarlarını evrensel çıkarlar, toplumun genel çıkarları olarak gösterebilmesi ile mümkün olmaktadır. Bu nedenle anayasalar, çok yaygın bir şekilde

lumda biriken muhalif dinamiklerin rahatsızlıklarını gidermek ve değişim taleplerine karşılık vermiş olmak üzere, bu yamalı baskı anayasasını Türkiye halklarına pazarlamaya çalışıyorlar. Bir önceki krizin tarafları olan 'düşman kardeşler'in hepsinin belki de tek ortak noktaları, bu sayede ezilen halklar ve işçi sınıfını bir müddet daha değişim, dönüşüm masalları ile oyalayabilmek. Gümrük kapılarında başlamış olan referandum süreci ile başlangıç işaretini verdikleri anayasa değişikliğini oldu bittiye getirmek telaşındalar. Temsilciler arasındaki kavganın şiddetinin artmasının bir bütün olarak sisteme vereceği zarardan kaçınma çabası gibi, AKP'nin bu aşamada kazanımlarını konsolide etme, güvenceye alma, yeni bir statükoyu kemalistlere benimsetme taktiğinin de bu uzlaşma havasında payı var.

Kuşkusuz, egemenlerin temsilcileri ile sürüşmeleri, egemenliğin tesisinde bir takım sorunlar yaşanabilmesi ve temsilcilerin kendi aralarında da benzer bir şekilde sürüp durmakta olan iktidar kavgası çerçevesinde, sınıf çıkarları aynı olanlar da birbirleriyle çatışıyorlar; sınıf çıkarlarının aynı olması, bu çatışmaya engel değil. Bu türden kaos ortamlarını yaşamak istemeyen oligarşi, kendisinin temsilcileriyle ve temsilcilerin de kendi aralarındaki ilişkilerini bir düzene koymak, demokratik sistem içinde zapturapt altına almak niyetinde. Bu açıdan kısa vadede oligarşinin tavrı, statükonun karşısına keskin bir şekilde çıkmak doğrultusunda olmayabilir. Fakat uzun vadede, kapitalizmin nesnel gelişmişliği zemininde burjuva devletin yetkinleşmesi, ordunun bir siyasi temsilci olarak davranmasını, askeri yönetimleri gereksiz hale getirdikçe, demokratik kurumların ve işleyişin gelişmişliği, sistemin rızaya dayalı süreçlerinin ve kurumlarının geliştirilip yönetimin bunlara dayandırılması ölçüsünde, 'burjuvazi için en emin yönetim biçimi olarak' demokrasi, baskı aygıtlarının yalnızca işlevleri ile sınırlandırılmasını ve belirli bir 'muhasebe disiplinine' tabi kılınmasını gerektirir. Kapitalizmin gelişmişliği ve burjuva devletin yetkinliği ölçüsünde, böylesi masraflı ayrıcalıkların sürüp gitmesi düşünülemez.

Türk oligarşisi, emperyalist tekellerle ilişkisi çerçevesinde, ordunun disipline edilmesine karar vermiş ve bir süredir (hatta uzun bir süredir) bu düzenlemeyi gerçekleştirmeye çalışıyor. AKP'nin oligarşi nezdinde siyaseten böylesi yüksek bir geçerliliğinin olmasının esas nedeni de bu düzenlemeyi yapabilecek en uygun araç olarak gözükmesi. Ordunun yönetime el koyması durumu, gelişmiş bir devlet yapısı içinde olağan sayılabilecek bütün durumlar için geçersizleştirilip yasalarla engellenmek ve sadece bir devrimci durumla, dizginlenemeyecek kadar hızla yükselecek bir sınıf hareketi karşısında sistemin olağan kurumlarının işlevsiz

desteğini alsa da, Ortadoğu coğrafyasının özgünlükleri varolduğu ve Kürt ulusal sorunu çözülmediği süre, orduyu siyaseten geri çekmenin önüne ciddi engeller çıkacak, çıkartılabilecektir.

Kriz süreci içinde birbirleriyle çatışan taraflardan AKP, yeni bir anayasa yapılması çalışmalarını bir yandan sürdürürken, diğer yandan cumhurbaşkanı seçiminin halk tarafından yapılması doğrultusundaki başlamış olan referandumu sessiz sakin ilerletiyor. Referandumda, erken genel seçimde kazandığı başarıyı da arkasına alarak istediği sonuca ulaşması durumunda, aslında askeri bürokrasi engelini etrafından geçerek onu bu açıdan devre dışı bırakmış olacak. Ama asıl, istediği şekilde bir anayasa yazabilirse – ki referandumda başarı kazanmaları bu konuda onları daha da cesaretlendirecektir– askeri bürokrasinin süngüsünü yere indirmiş sayılacaktır! Böylece olağan yönetim modelinin, askeri vesayet rejiminin yerine geçme zemini oluşacak.

Temsilcileri arasındaki bu mücadelede oligarşi tarafsız olmadığı gibi, kendi güvenini zaman zaman boşa çıkaran AKP'yi dizginlemeye çalışıyor. AKP'ye – çatışma sırasındaki kayıplarıyla güçsüz düştüğü– bir 'Pirus zaferinden' ötesinin fazla geleceği duygusu içinde, bu partiyi sürekli dizginleyerek kullanmak istiyor. AKP'nin ise, egemen sınıf temsilcisi bir parti olarak giriştiği iktidar mücadelesinde ordunun karşısında anlamlı bir güç olarak kalabilmesi, hem oligarşinin desteğine, hem emperyalist merkezlerle geliştirdiği ilişkiye bağlı. Bu destek ve ilişkilerin iş görebilmesi, halkın bu saflaşmada desteğini sürekli kılmadan mümkün olamaz! Halkın desteğini aldığı için oligarşinin kendi gündemi ve programı doğrultusunda yönlendirmek, ehilleştirmek zorunluluğu ile baş başa kaldığı AKP ise, ordu ile girdiği mücadelede oligarşinin ve emperyalist merkezlerin sözünün dışına çıkamaz hale gelse de, halk desteğinin kaybedilmemesi için tabanına yönelik icraatları ile oligarşiyi kızdırmayı başarıyor. İşte bu ortamda demokrasi şampiyonluğuna soyunan AKP karşısında ordu, şimdilik süngüsünü indirse de, kuşkusuz ki yeniden süngü takacağı ilk fırsatı kollamakta!

Erken seçim kararının alınmasına neden olan kriz süreci içinde birbirini boğazlamaya yeltenenler, sanki o kavga dövüşü yaşamamış gibi sessiz, sakin bir şekilde referandum sürecini sonuçlarına doğru götürüyorlar. Bugüne kadar onlarca maddesini değiştirerek kalbura çevirdikleri anayasalarının dikiş tutmayacağı, kendi itiş kakışlarına bile herhangi bir hukuksal çerçeve sunmadığı ortaya çıktığından beri, en bariz hukuk kuralları üzerinden kriz çıkarmaya meyledenler, top-

“toplum sözleşmesi” kavramı ile nitelenirler. Yine anayasalar, devletlerin kendi kurumlarının işleyiş ve yetki sınırlarını yurttaşlara taahhüt ederken onların yurttaşlarla ilişkilerini, yurttaş hak ve özgürlüklerini tanımlayarak kurallara bağlar.

Anayasalar, birincisi devletin biçimi, temel kurumları ve bunların esas ve işleyişlerini, ikincisi ise yurttaşların hak ve özgürlüklerini belirten iki ana bölümden oluşurlar. Devletin biçimi ve kurumları ile işleyiş, sömürülen sınıflar üzerindeki baskı aygıtının yapı ve işleyişini ifade etmekle birlikte, egemenlerin, azınlık sınıfın kendi sınıf içi ilişkilerinin düzenlenmesi de anayasaların konusudur. Bu nedenle egemenliğin tesisi ve işleyiş bağlamında egemenlerin temsilcileri ile ilişkileri de anayasalarda düzenlenir. Anayasalarda belirtilen haklar ve özgürlüklerin kapsam ve niteliği ise her ülkenin sınıf mücadelesinin özelliklerince belirlenir. Bu iki başlığın ayrı bölümler şeklinde düzenlenmesi, birbiriyle ilişkisiz oldukları anlamına gelmez. Hak ve özgürlüklerin anayasal kayıt altına alınıp genişçe düzenlenmesinin sınıf mücadelesinin bir sonucu olduğu kabul edilirse, bu mücadelenin devletin niteliği üzerinde de bir etkiye sahip olacağı kendiliğinden ortaya çıkar. Devletin niteliği, sınıf mücadelesinin gelişmişliği ölçüsünde belirlenecek, kurumlarının mutlaklığı ve otoriter yapıları bu ölçüde kırılacak, devlet buna uygun olarak demokratik bir biçim alacaktır. Buradan da anlaşılmaktadır ki, hiçbir devlet durduk yerde kendiliğinden hak ve özgürlükleri tanımak için yola çıkıp anayasalar hazırlamaz. Hak ve özgürlükler anayasalara olduğu gibi bütün yasalara da sınıf mücadelesinin bir sonucu olarak girerler.

Tek tek burjuvaların ve egemen sınıf içi kesimlerin çatışmalarının bir bütün olarak sisteme zarar vermesinin önüne geçebilmek, kapitalistlere karşı da kapitalizmi koruyabilmek, burjuva devletin işlevlerindedir. Devletin bu işlevinin kabulü olarak anayasalar, aynı zamanda iktidar mücadelesi yapanların varmış oldukları bir uzlaşmanın ortak belgesi olma özelliğini taşır. Buna göre tek tek burjuvalar, kendi kişisel çıkarlarına karşıt olarak genel kurallara uymak zorundadırlar. Devlet, kapitalizmi kapitalistlerin kişisel hırslarına karşı da koruyan burjuvazinin ortak örgütüdür. Egemen sınıf içi ilişkileri düzenleyen kurumların işleyiş ve yetkileri ile bu kurumların birbirleriyle ilişkilenişleri, sömürülen sınıfların mücadelesi karşısında azınlık sınıf mensuplarının uymak zorunda oldukları bir kurallar bütünü oluşturur.

Oysa ki sınıf mücadelesinin gerilediği, azınlık iktidarına ciddi bir tehdit oluşturmadığı koşullarda egemenler, aralarındaki bu anlaşmayı bozmaya daha bir eğilimlidirler. Bu koşullarda anayasayı yorumlama gücünü kendinde bulan tek tek

burjuvaların özel olarak anayasaları koruması beklenemez. Burjuva toplumun rekabet ve çatışma temeline dayanması nedeniyle, değişken olan egemen sınıf içi dengeleri yansıttığı ölçüde, anayasalar, onu yazan güçler açısından da, mutlak ve değişmez görülmezler. Dengeler değiştiği, güç ilişkileri farklılaştığı ölçüde bu değişikliklerin anayasalara yansması gerekecektir. Güçlenen tarafın, sırf 'yüce anayasa hürmetine', değişen koşullarda eski duruma sessiz kalması beklenmeyeceğine göre, taraflar, anayasaları değilse bile, en azından maddelerini ya da bu maddelerin yorumlarını değiştirmek isteyeceklerdir. Aksi, kapitalizmin rekabet mantığı ile çelişir. Bu durumda Turgut Özal'ın meşhur lafı ile anayasalar artık "bir defa delinmekle" bir şey olmayacaktır! İhlal etmektense değiştirmek, ihlal etmenin yasaya uydurulması olarak görülebilir.

Anayasalarla ilgili olarak yukarıda belirtilen esaslar göz önüne alınırsa, Türk egemenlerin ve temsilcilerinin anayasa ile ilgili olarak bugünlerde kopardıkları gürültünün nedenleri üzerinde düşünmek kolaylaşacaktır. 1980'de askeri diktatörlüğün ellerinden kopartıp aldığı hak ve özgürlükleri geri alamayan, 89 Bahar Eylemleri ile silkinip mücadeleyi yükseltme şansını –aynı dönemde sosyalizmlerin yıkılmasının estirdiği gerici rüzgarlardan olumsuz bir biçimde etkilenerek– yitiren işçi sınıfı, halen yenilgi koşullarının olumsuzluğunu giderebilmiş değil. Sınıf mücadelesinin dağılık, geri ve öncüsünü yaratamamış olması, sürmekte olan anayasa tartışmalarının, esas olarak hak ve özgürlüklerin genişletilmesi, tanınması değil de, egemenlerin devletin niteliğine, işleyişine ilişkin düzenlemeleri alanında yaşanmakta olduğunu gösteriyor. Ama egemenler, azınlık olmalarının zaafı ile malul olduklarından, yine halkın, yurttaşların desteğini almak için yarışmak zorunda bulunuyorlar. Hak ve özgürlüklerin genişletildiği söylemine böylesine başvurmalarının, özgürlükçülük ve demokrasi lafını bu kadar çok kullanmalarının arkasında kendi kesim çıkarları yatıyor.

Türk oligarşisi, bu amaçla, 82 Anayasası'ndan geriye ne kalmışsa onun üstüne yama yapıp Türkiye halklarına ve emekçi sınıflara yeni urba diye bir gudubeti giydirmeye çalışıyor. Büyük bir yüzüzlükle de, değişim ve yenilik taleplerine karşılık geldiğini iddia edip demokrasi şarlatanlığı yapmak suretiyle, bu herzeyi karıştırmak istiyor. 1980'de tesis ettikleri askeri diktatörlüğün ve sonrasında hiçbir zaman diktatörlüğe ve sonuçlarına karşı gelmeyip bu sonuçlardan beslenen hükümetlerin beraberce topluma giydirdikleri deli gömleği niteliğiyle, haklar ve özgürlükler yerine yasakları güvence altına alan 82 Anayasası'nın emekçi sınıflardan

götürdüklerini telafi edecek, hak ve özgürlükleri güvenceye alacak bir anayasa yazımını, bizzat 12 Eylül'ün yetiştirmesi ya da ürünü politikacılardan ve dincilerden beklemek, hele hele bunu bir de sosyalizm ve işçi sınıfı adına ileri sürüp sosyalizmin özgürlük anlayışıyla bağdaştırmaya çalışmak, eğer büyük bir aymazlık değilse, işçi sınıfı davasına ihanetten başka bir şey değildir.

82 Anayasasının revizyonundan, –daha önceki anayasa değişiklikleri gibi– 'düzeltilmesinden' başka bir şey olamayacak olan yeni anayasa yazımı ve oylanması süreci, toplumda biriken muhalif dinamikleri ve değişim isteklerini düzene bağlamanın ve içini boşaltmanın bir aracı olarak iş görmenin ötesinde bir takım antidemokratik gelişmelere de zemin oluşturmaktadır. Toplum, içinde neyin yazıldığını tam olarak bilmediği bir metni bölük pörçük tartışarak, tartışılarak, muhalif ya da değil sürecin içine çekilmektedir.

Anayasanın değiştirilmesi ihtiyacı emekçi sınıflardan değil, egemen sınıf temsilcilerinin birinden geldiğinden, bugün yazımı ve tartışması devam eden anayasa taslağı, –82 Anayasasının (başta sömürgecilik) en antidemokratik niteliklerini içeren 'değiştirilemez' maddelerinin değiştirilmeyeceğine yeminler edilmesinden de anlaşılacağı gibi– birkaç farkla da olsa 82 Anayasasının kötü bir kopyası olmak zorundadır. Temsilciler kendi başlarına bu çapta haltlar karıştırmayacaklarına göre, bu taslak, özünde, temsilcileri ile oligarşinin ilişkilerini düzenleyen, devlet yapısını bu açıdan yeni baştan tanımlayan bir belge olmanın dışında, esaslı bir değişiklik getiremez. Haklar ve özgürlüklerden dem vurulması sahtekârlıktan başka bir şey değildir ve kitle desteğini kazanmak, 82 Anayasasına karşı birikmiş muhalefeti kendine yedeklemek kaygısından kaynaklanmaktadır.

Bilindiği gibi, 61 Anayasasından bu yana askerler yönetim sisteminin içinde kurumsal olarak yer alıyorlar. 12 Mart ve 12 Eylül çizgisi, 61 Anayasasının devlet modelini yetkinleştirirken, onun hak ve özgürlüklerini geçersizleştirip rafa kaldırdı. 82 Anayasası da defalarca değiştirilmesine karşın çeyrek asırdır yürürlükte kalmayı başardı; kuşkusuz kendisine yönelik tepkileri de biriktirecek. Bugün yapılmak istenen, toplumdaki huzursuzluğu ve muhalefeti, anayasa tartışmaları ve mümkünse göstermelik bir anayasa değişikliği ile boşaltmak, toplumun 'gazını' almaktır. Bunun ötesinde elbette oligarşinin bir başka kazanımı da, işbirlikçi ilişkileri açısından artık yük olarak görülen ordunun sistemde olağan bir yere sabitlenmesi olacak. Ama bu düzenlemenin, sisteme yönelik bu değişikliğin kolayca gerçekleştirilmesi düşünülemez. Ne kadar isterse istesin, AB'nin ya da ne istediği pek de net olmayıp yumurtaları sepetlere dağıtmayı tercih eden ABD'nin